

IŞIK YILLARI - ITALO CALVINO

Bir gece, her zamanki gibi teleskopumla göğü inceliyordum. Yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki bir galaksiden karton sarktığını gördüm. Üzerinde şöyle yazılıydı: SENİ GÖRDÜM. Hızla bir hesap yaptım: Galaksinin ışığı varmak için yüz milyon yıl harcamıştı. Oradakiler buralarda olanları yüz milyon yıl geçtikten sonra gördükleri için, beni gördükleri o an, iki yüz milyon yıl önce olmalıydı.

O gün neler yaptığımı günlüğüme bakıp incelemeyen önce, buz kesilmeme neden olan bir hisle doldum: Tam iki yüz milyon yıl önce, ne bir gün önce ne bir gün sonra, başıma gelenleri her zaman saklamak istedim. Zamanla bu olayın unutulacağını umuyordum; benim bu davranışım o tarihten önceki ve sonraki davranışlarıma hiç uymuyordu. Yani en azından bana öyle geliyordu. Bu yüzden eğer birisi bu öyküyü ortaya dökmeye yeltenirse, sakince yalanlamayı düşünüyordum. İnançlı bir insan bun inanmaz. Hatta ben bile... Ama işte uzak bir gökcisminden biri beni görmüştü ve hikaye, tam da şimdi tekrar ortaya dökülecekti.

Doğal olarak, bütün olup biteni, olduğu gibi açıklayabilirdim, bunun anlayışla karşılanmasını sağlayabilirdim. Ben de hemen bir kartonla yanıt vermeyi düşündüm; BIRAKIN DA AÇIKLAYAYIM ya da SİZ BENİM YERİMDE OLSANIZ NE YAPARDINIZ GÖRMEK İSTERİM gibisinden savunma içerikli bir şeyler yazabilirdim. Ama bu olmazdı, çünkü konuşma bu denli uzaktan okunabilecek kadar uzun yazılamazdı. Ayrıca yanlış bir adım atmamalı ya da hemen kabullenerek SENİ GÖRDÜM'le ne demek istediğini öğrenmeliydim. Herhangi bir açıklama yapmadan önce, neler gördüğünü, neler görmediğini bilmeliydim: Bunun için de şöyle yazılı bir karton gösterebilirdim: İYİ AMA HEPSİNİ Mİ GÖRDÜN? YOKSA BİRAZINI MI? Ya da BAKALIM BU SÖYLEDİĞİN GERÇEK Mİ, NELER YAPIYORDUM? Sonra bu yazımı görmelerini beklemeli, gene uzunca bir süre onların yanıtını beklemeli, sonra da gerekli düzeltmeleri yapmalıydım. Bütün bunlar iki yüz milyon yıl daha alırdı, hatta belki bir kaç milyon yıl daha, çünkü görüntüler ışık hızıyla gidip geliyordu ve gezegenler birbirinden uzaklaşıyordu. Anlayacağınız bu pek yavaş bir sistemdi, olayların oluşundan dört yüz milyon yıl sonra bunları unutturmamak isterken, yeniden tartışmak zorundaydım.

Aslında en iyi yöntem, bir şey görmemiş numarası yapmaktır, biliyor olabilecekleri şeyleri küçümsemek, önemsememektir. Bu yüzden hemen şöyle yazılı bir karton hazırlayıp

gösterdim: N'OLMUŞ YANI? Eğer onlar beni SENİ GÖRDÜM'leriyle utandırmak istedilerse, benim bu dinginliğim onları şaşırtacaktı ve bunun üzerinde durmaya değmez bir olay olduğunu sanacaklardı. Ve eğer ellerinde bana saldırabilecekleri çok bilgi yoksa, benim bu N'OLMUŞ YANI'm onların SENİ GÖRDÜM'üne daha ayrıntılı araştırma yapmamı sağlayacaktı.

Benim hakkımda o tek olayla edindikleri kanı, beni fazla endişelendirmemeliydi. Yaşantımın olayları, o günden başlayarak, yıllar, yüzyıllar boyunca yaşanan her şey –en azından çoğunlukla diyebilirim- benim lehime gelişmişti; bu nedenle bunları bir tarafa bıraksam da olurdu. Eğer onlar, iki yüz milyon yıl önce ne yaptığımı gördülerse, beni ertesi gün ve ondan sonraki gün de görmüş olmalılar. Kaldı ki, SENİ GÖRDÜM kartonundan bu yana kaç milyon yıl geçtiğini düşünmek bile, zamanın o kötü izlenimini silmiş olabileceği konusunda ikna ediyordu beni. Büyük bir olasılıkla hakkımda olumlu şeyler düşünmeye başlamışlardı bile, bu gerçeğe daha uygundu. Ama gene de bu mantıksal güvence beni rahatlatmıyordu: Lehime bir yargı değişiminin kanıtını elde edene dek, kendimi utanç verici bir durumda yakalanmanın rahatsızlığı içinde hissedecektim.

Diyeceksiniz ki, uzak bir takımyıldızında yaşayan tanımadık insanlar, hakkımda ne düşünürse düşünsünler, gülüp geçmeliydim. Aslında, beni o veya bu gökciminde bulunanların yargısı endişelendirmiyordu, ama görülmüş olmamın sadece orayla sınırlı kalmamış olacağından korkuyordum. O galaksinin çevresinde daha pek çoğu yer alıyordu, kimi yüz milyon ışık yılından daha yakın bir yerdeydi. SENİ GÖRDÜM kartonunu ben fark etmeden önce, mutlaka başka gökcismindekiler okumuş olmalıydı, sonra aynı şey yavaş yavaş daha uzak takımyıldızlarında da gerçekleşmiş olabilirdi. Aslında hiç kimse, bu SENİ GÖRDÜM'ün neye ait olduğunu bilemezdi, bu belirsizlikte benim lehimeydi. Ama bir yandan beni doğrudan görmemiş olanların hangi yalan yanlış varsayımlara ulaştıklarını, yalanlamalara nerede başlayıp nerede bitireceğimi bilemezdim.

İşte bu ruh halindeyken her gece teleskopuyla çevreyi izlemeyi sürdürüyordum. Ve iki gece sonra yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki bir galaksi üzerinde de aynı kartonun asılı olduğunu gördüm: SENİ GÖRDÜM. Hiç kuşku yok, onlar da aynı olaydan söz ediyorlardı: Her zaman saklamaya çalıştığım şey, gezegenin bambaşka bir yerinde bulunan bir başka galaksi tarafından da fark edilmiş. Ve diğerleri tarafından da. Onu izleyen gecelerde başka başka ışık yıllarından da aynı kartonun yükseldiğini gördüm: SENİ GÖRDÜM. Işık yıllarını hesaplayınca,

gördüklerinin hep aynı olay olduğu ortaya çıkıyordu. Her bir SENİ GÖRDÜM'e ben de kayıtsız ve umursamaz tavırla kartonlarla yanıtlar verdim: AH ÖYLE Mİ? MEMNUN OLDUM, ya da ÇOK DA UMURUMDA veya daha kıskırtıcı bir hava takınıyor ve HU HU! İŞTE BENİM! Gibisinden pankartlar hazırladım.

Her ne kadar olayların mantığı geleceğe iyimserlikle bakmamı sağlasa da, o SENİ GÖRDÜM'lerin yaşamımın hep aynı noktasını gündeme getirmeleri ve bu olaya geri dönüşü güçlendirmeleri diken üzerinde oturmama yol açıyordu.

Bütün galaksileri barındıran bu uzayda, o gün yaptıklarımın görüntüsü bir küre içerisinde, sürekli ve ışık hızıyla yayılıyordu. Beni görmüş olan bütün galaksiler on milyar ışık yılının eşiğine varmış olmalıydılar, bunu da aşınca üç saniyede üç yüz bin kilometre hıza ulaşacak ve böylece ışık kadar hızlı olarak uzaklaştıklarından artık hiçbir görüntü onlara ulaşamayacaktı. Bu yüzden hakkımda edindikleri yanlış yargıyla kalacaklar, yeniden gündeme getirilemeyecek böylece gerçek, ya da doğru sayılacaktı.

Mümkün olduğunca, bu yanlış anlamanın düzeltilmesi gerekiyordu. Bunu aydınlatmak için tek bir şey umabilirdim: O seferden sonra eğer başka defalar da görüldüysem ve kendi hakkımda bambaşka bir izlenim bıraktıysam –ki bu konuda kuşku yoktu- işte bu benim akılda tutulacak gerçek görüntümdü. Sözgelimi bir günü anımsıyorum da, o gün gerçekten ben kendim olmuşum, yani beni başkalarının görmesini istediğim gibi bir ben olmuşum. O gün –hızla hesapladım- tam yüz milyon yıl önceydi. Demek ki, yüz milyon ışık yılı uzaklıktaki galaksidedikiler benim prestijimi düzelterek o durumumu görünce benimle ilgili kanıtlarını değiştirecekler. Bu tam şimdi olmalıydı ya da pek az sonra: Çünkü şimdi bizi ayıran uzaklık yüz milyon ışık yılı değil, yüz bir milyon olmuş olmalıydı; şimdi yapacağım tek şey ışığın buraya varması için bir bu kadar daha beklemektir ve işte o zaman onların tepkisini öğrenebilecektim.

Yani şöyle: Beni x anında gören kişi, büyük bir olasılıkla y anında da görmüş olmalıydı ve benim y anındaki görüntüm, x anındakinden çok daha inandırıcı olduğundan, hatta şöyle diyeyim daha unutulmaz olduğundan, ben y halindeyken olduğum gibi anımsanacaktım, öte yandan x halindeki görüntüm hemen unutulacaktı, silinecekti, belki de bir an için gündeme getirilecekti, hani şöyle diyeceklerdi: Düşünün ki, y gibi birini x halinde görebilirsiniz ve o tam bir y iken onun x olduğunu sanabilirsiniz.

Çevredeki SENİ GÖRDÜM'lerin sayısı beni neşelendiriyordu, demek ki üzerimde yoğun bir dikkat uyandırmıştı ve o kişiler benim en güzel günümü de kaçırmış olamazlardı. O gün, - belki de benden gizlice- daha geniş bir çevre tarafından gözlenmişti. Bu kadarını beklemiyordum aslında.

Şunu da düşünmek gerekliydi, o uzak cisimlerdekiler dikkatsizlik ya da kötü bir rastlantı sonucu beni değil de sadece bir SENİ GÖRDÜM kartonunu fark etmiş olabilirlerdi, onlar da komşularından gördükleri bu karton üzerine kendi pankartlarını asmış olabilirlerdi: GALİBA SENİ GÖRMÜŞLER, veya EVET? ŞURADAKİLER SENİ GÖRMÜŞLER! Onlar da birinci fırsatı kaçırdıklarından beri bir ikincisini kaçırmamak için gözlerini bundan sonra bana dikmiş olabilirlerdi ve x hakkında sadece dolaylı bir haber sahibiyken, y'yi bana ait daha gerçekçi bir hal olarak kabulleneceklerdi.

Böylece y anının yankısı zaman ve uzay boyunca genişleyerek yayılacak, en uzak ve en hızlı galaksilere kadar varacaktı, bunlar da her türlü izlenimi silerek ve saniyede üç yüz bin kilometre hızla ilerlerken benim artık kesinleşen o görünümümü zaman ve uzay ötesine taşıyacaktı.

Yüz bin yıl aslında sonsuz demek değildi ama bana sanki hiç geçmiyormuş gibi geliyordu. Sonunda beklenen o gece geldi: Teleskopu bir süredir o geçen seferki galaksiye çevirmiştim zaten. Sağ gözümü merceğe yaklaştırdım, gözkapamı baştan inikken yavaş yavaş kaldırdım ve işte o takımyıldız tam çerçeveye girmişti, ortada bir pankart vardı, pek iyi okunmuyordu, merceği ayarlamam gerekliydi... Şöyle yazıyordu: TRA-LA-LA-LA. Sadece bu: TRA-LA-LA-LA. Ben varlığımın özünü en açık seçik, hiçbir kuşkuya, yanlış anlamaya yer bırakmayacak şekilde dile getirdiğim, benim yaptıklarımı sadece gözlemek değil aynı zamanda bundan bir ahlak kuralı çıkarmak olasıyken, ne görmüştü? Koskoca bir hiç, hiçbir şeyin farkına varmamıştı, özel hiçbir şey gözlememişti. Benim şöhretimin büyük kısmının böylesine az güven veren bir tipin eline kalmış olması beni şok etti. O beyefendi, hadi sorumsuz davranmıştı diyelim, burnunu havaya dikmişti, belki de bir bardak fazla içmenin sarhoşluğuyla ve kartonun üzerine bu anlamsız, ıslıkla çaldığı melodinin sözde-sözünü yazmaktan daha iyi bir şey gelmemişti aklına: TRA-LA-LA-LA.

Beni rahatlatan tek bir düşünce geliyordu aklıma: Diğer gezegenlerde daha dikkatli gözlemciler olmuş olabilir. Her gece yeniden teleskopun başına geçmeye başladım. Tam

doğru uzaklıktaki bir galaksi, birkaç gece sonra bana bütün parıltısıyla bir pankart uzattı. Üzerinde Őu tümce yazılıydı: YÜN BİR KAZAĞIN VAR!

Gözlerimde yaşlar, buna bir açıklama bulmak için kendi kendimi yemeye başladım. Belki de orada, yılların geçmesiyle teleskopları öyle yetkinleştirmişlerdi ki, birinin giydiği kazak yün mü, pamuk mu anlıyorlardı ve bundan ötesi onları ilgilendirmiyordu, gerisine bakmıyorlardı bile. Ve benim o saygın davranışımı görmezden gelip yünden örölü, hem de en iyi cins yünden kazağımı fark etmeleri başka zaman hoşuma gidebilirdi, ama hayır, Şimdi öyle değildi.

Her neyse, benim pek çok başka tanığım vardı: Elbette birileri daha çıkacaktı ortaya: Ben sabrını öyle çabuk yitirenlerden değilimdir. Neyse biraz daha ötedeki bir galaksiden benim nasıl davrandığımı gören biri olmuştu ve doğru bir yargıya varmıştı, bu heyecan vericiydi. Elindeki pankarta Őunları yazmıştı: O ZAT, GERÇEKTEN PEK HOŐ. Bunu sevinçle karşılamıştım, dikkat edin lütfen, benim beklentimi onaylamaktan başka bir Şey yapmıyordu, ya da beni hak ettiğim Şekilde yargılıyordu. Benim dikkatimi çeken de O ZAT sözcüğü olmuştu, Eğer beni gördülerse neden O ZAT diyorlardı, onlarca farkedilmemen olanaksızdı. Biraz düşününce teleskopumu daha iyi ayarladım ve küçük harflerle yazılı bir satır daha olduğunu görüp bunu okuyunca, bembeyaz kesildim: KİM OLACAK? O TİPSİZ! Daha büyük bir Őansızlık düşünabiliyor musunuz? Benim gerçekten kim olduğumu anlayabilecek bilgilere sahip kişiler, beni tanıyamamışlardı. Bu övünç dolu olayı, o iki yüz milyon yıl önceki o unutulması olayla bağlayamamışlardı, demek ki o unutulması olay yine üstümde kalıyordu.

Beklediklerimi yansıtan tek bir pankart vardı: BİLİYOR MUSUN, GERÇEKTEN PEK HOŐSUN! Hemen defterimi karıştıırarak, x anında o galaksinin nasıl bir tepki gösterdiğine baktım. Rastlantı eseri, onlar, HİÇBİR ŞEY GÖRÜNÜMÜYOR diye yazmışlar. Evrenin o yöresinde oldukça iyi bir Őöhretim vardı, buna bir diyecek yoktu, ama hiç sevinemiyordum.

Bütün davranışlarım, her burnumu karıştıırmam, hareket halindeki her tramvaydan her atlamam, bir galaksiden diğerine gezinen haberler arasındaydı ve hala göz önüne alınıyordu. Yorumlar ve yargılar her zaman bir Şeye ait olmayabiliyordu: TZZ, TZZ yazısı, maaşımın üçte birini bir hayır kurumuna bağışladığım güne bir yanıttı; BU KEZ HOŞUMA GİTTİN ise, yıllarca uğraşıp yazabildiğim bir denememin el yazısı kopyasını trende unuttuğum

gün için söylenmişti. Göttingen Üniversitesi'ndeki derslerimin ünlü giriş konuşması şöyle bir yorum almıştı: HAVA AKIMLARINA DİKKAT!

Bir anlamda artık rahatlayabilirdim: İyi veya kötü yaptığım hiçbir şey tam olarak yitmiyordu. Her zaman bir yankı buluyordu ama aralarında davranışlarımı bağlayacak hiçbir bağ yoktu.

Bu noktada ben ne yapabilirdim? Geçmişle ilgilenmem gereksizdi; Şimdiye dek nasıl gittiye öyle gidiyordu, amacım gelecekte daha iyi gitmesi için çalışmaktı. Yön gösterici işaret olan büyük bir pankart edindim, hani üzerinde bir işaret parmağı olanlardan. Dikkat çekmek istediğim bir davranışta bulununca, bu kartonu kaldırmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Tek yapmam gereken, işaret parmağının en can alıcı sahneye dönük olmasını sağlamaktı. Öte yandan fark edilmek istemediğim anlar için bir başka karton yaptım, bunun üzerindeki elin baş parmağı benim uğraştığım işin tersine dönük oluyor ve dikkatleri başka yöne çekiyordu.

Nereye gidersem gideyim bu iki kartonu yanımda taşımam yetiyordu, duruma göre ya birini ya da diğerini kaldırıyordum.

Peki ya yanlış kartonu kaldırdığımı fark edersem ne yapacaktım? Sözelimi, belli bir anda, bana onur ve prestij kazandıracığına emin olduğum bir davranışta bulunmak üzereyken, işaretparmağının beni gösterdiği kartonu kaldırmak için çabalıyordum ve tam bu anda kendimi utanç verici bir durumda buluveriyordum, affedilmez bir gaf yapıyor, utançtan yerin dibine geçilecek, insanlıkdışı bir hareket yapıveriyordum işte. Ama artık olan olmuştu: bana yönetilmiş işaretparmağıyla o kartonun gösterdiği benim o görüntüm uzayda yüzmeye başlıyordu, artık onu kimse durduramazdı; ışık yıllarını yutuyor, galaksiler arasında yayılıyor, milyonlarca yüzyılda alaylara, gülüşlere, burun kıvrımlara yol açıyordu, bunların sonucu binlerce yıl sonra bana geri dönecek, beni aptalca bahaneler bulmaya zorlayacak, boşu boşuna kendimi haklı çıkarmaya uğraşacaktım...

Bunun gibi durumları başlangıçta kuraldışı haller veya deneyimsizliğin sonuçları olarak nitelendiriyordum, ama gittikçe bunların sayısı artar olmuştu. Çok geç olarak göstermek istemediğimi işaret etmem, görülmesini istediğimi de saklamam gerektiğinin bilincine vardım: Görüntüden önce oraya varmak ve kartona bakmamak gerektiği konusunda uyararak olanaksızdı. Kendime üçüncü bir pankart hazırlamayı denedim ve üstüne şöyle yazdım:

GEÇERLİ DEĞİL, bunu önceki kartonun göz önüne alınmasını istemediğim zaman gösterecektim, ama görüntü her galakside sadece düzeltmem gerekenden sonra görülecekti ve artık olan olmuştu, bu, gülünç bir şey daha yapmaktan başka bir şeye yaramayacaktı, GEÇERLİ DEĞİL KARTONU GEÇERLİ DEĞİL diye bir ikincisini hazırlamam ise daha da boşuna sayılacaktı.

Benim için utanç ve üzüntü dolu yeni olayların yorumlarının galaksilerden gelmesini bekliyorum, ben de onlara yanıt mesajlarımı göndereceğim, şimdi bunlar üzerinde çalışmaktayım, her durum için ayrı bir yanıt hazırlıyorum. Bu arada daha sık ilişki içinde bulunduğum galaksiler, milyar ışık yılı eşiğini aşmış dönüp duruyorlardı, öyle hızlıydılar ki, onlara yetişmek için benim mesajlarım, onların kaçış ivmelerine tutunarak peşlerinden düşse kalka koşuyorlar. Sonra birer birer on milyar ışık yılı ufkunda onlara görünecekler ve peşlerinde getirdikleri yargılar da artık yanıtlanamaz olacak.

Artık onların bu değiştiremeyeceğim yargılarını düşünürken, galaksiler karanlığın küresinden yok olan ışık huzmesinin peşinde birer birer gözden kayboluyor ve benimle ilgili tek olası gerçeklik de onlarla birlikte gidiyor.